

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe

EVALUATION OF THE COUNCIL OF EUROPE AND EUROPEAN UNION JOINT PROGRAMME 'ROMED'

ESETTANULMÁNY NAGYECSED

creda consulting
Creative Development Alternatives

bl & sanz
European value(s)

ROMED
Médiation pour les Roms
Mediation for Roma

Nagyecsed, MAGYARORSZÁG

Nagyecsed egy példája annak a nehéz folyamatnak, amely során önszerveződéssel egy közösség képessé válik saját érdekeinek független képviselőit a menet közben felmerülő kihívásokkal szembenézve. Egyrészt láthatunk egy motivált Közösségi Akció Csoportot és egy új, elkötelezett roma szervezetet, másrészt azonban ezek az emberek szociálisan, gazdaságilag és politikailag is függenek a helyi intézményektől. A létrejött közösségi struktúrákat immár a városi törvényhatóság és a roma közösség is elismeri, ezáltal van lehetőségük a további fejlődésre és az egész közösség érdekében történő további tevékenykedésre.

Az összefüggések: problémák és lehetőségek

Nagyecsed egy kisváros Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a magyar-ukrán és a magyar-román határ közelében. A hivatalos statisztikák szerint 6.042 ember él itt: 16 %-ra becsülik hivatalosan a romák arányát, bár a civil szervezetek nem hivatalos becslése szerint kb. 30-40% ez a szám. A város két szélén két szegregált roma település van: a nagyobbikban 300-400 romungró él, a kisebbben oláh cigányok élnek. Ez egy mezőgazdasági terület, ahol a romák mély szegénységben élnek, mert csak átmeneti, illetve a város által teremtett közösségi munkalehetőségek vannak. A roma gyerekek azóta szegregált oktatásban vesznek részt, mióta a helyi egyház saját iskolát nyitott, mert a nem roma származásúak többnyire ebbe az iskolába íratják gyermekeiket, egyre inkább elszigetelve a helyi állami intézményt. Ebben a szegregált iskolában a lemorzsolódási ráta magas, hasonlóan a korai házasságok és terhességek számához.

Nagyecsedben egy kisebbségi roma önkormányzat és két roma civil szervezet van: a Vazdune Cherhaja Emelkedő Csillagok Roma Nők Egyesülete és a Jövőkép Egyesület, amelyet a ROMED2 Közösségi Akció Csoport néhány tagja hozott létre 2016-ban. A város fő partnere a Roma Nők Egyesülete, amely 13 éve működik Nagyecsedben. Ezekon kívül van még két közösségi központ mindkét roma településrészen, amelyeket a város tart fenn. Ezekben nyilvános mosoda és fürdő van, amelyeket a Nemzeti Roma Otthonteremtési Program finanszírozott.

Közösségi Akció Csoport (KACS)

„A Közösségi Akció Csoport az egyik vívmányunk, de a jövőben szeretnénk civil szervezetté válni, mert így tudunk a várostól függetlenné válni és anyagi támogatásra pályázni!” - mondták a KACS tagjai.

Nagyecsed is részese volt a ROMED1 Mediátor Képzésnek. Az első mediátor elvégezte a ROMED1 képzést, mediátorként dolgozott, majd a ROMED-ben szerzett élményei hatására úgy döntött, hogy tovább tanul (most harmadfokú képzésben vesz részt). Szakmai fejlődése révén a budapesti Partners Hungary Alapítvány csapatában kezdett el dolgozni 2015-ben. Új helyi mediátorra volt tehát szükség: egy roma fiatal vállalta a feladatot, aki a másodfokú oktatást fejezte be és azóta rengeteget fejlődött mediátorként.

Mindennek ellenére a programnak még sok mindent fel kell mutatnia, hogy kivívja a roma közösség elismerését. A KACS 2014-ben kezdte meg működését az oláh cigány településen, tagjai mindkét roma közösséget és mindkét nemzet képviselik. Működése során a projekt egyre inkább a nagyobb és hátrányosabb helyzetű romungró település felé fordította figyelmét és a KACS találkozók helyszíne is ez lett 2015-től; ebben az időszakban a romungrók amúgy is túlréprezentáltak voltak a KACS-ban.

A KACS fő feladatainak a következőket tartotta: foglalkoztatás, útépítés a romungró településrészen, hulladékgyűjtés és a roma gyermekek oktatási helyzete.

A ROMED2 programon kívül a KACS-tagok állampolgári nevelésre, kommunikációra és aktivizmusra oktató képzését a National Democratic Institute (NDI, USA), a Roma Pordukciós Iroda és a Partners Hungary Alapítvány támogatta.

Általánosságban elmondható, hogy a KACS működését tagjait tekintve magas fluktuáció jellemezte, így a munkavégzés dinamikája is változékony volt, pár hónapig nem is működött a magyarországi ROMED2/ROMACT projekt teljes megszakítása miatt. Az egyik KACS-tag 2015-ben elkezdte egy civil szervezet regisztrációját és más tagokat is hívott, hogy csatlakozzanak ehhez: a Jövőkép Egyesület így 2016-ban egy KACS-tag vezetésével lett hivatalosan is beregisztrálva. Az új civil szervezet vezetője szerint az egyesület nem a KACS hivatalos képviselője, és nem is a ROMED2 közvetlen eredménye. Azért az elmondható, hogy a projekt hozzájárult a szervezet létrejöttéhez, hiszen elősegítette a vezető és a többi csatlakozó KACS-tag fejlődését. Pillanatnyilag a ROMED2 révén megalakult eredeti Közösségi Akció Csoport nem működik.

A KACS és a helyi kormányzat közötti együttműködés

Nagyecsed polgármestere 2001 óta tölti be hivatalát. A város nyitott az együttműködésre és aktív az EU és kormányzati programok működtetését illetően, csakúgy, mint a romákhoz kapcsolódó programok működtetését illetően (NDI, Komplex Otthonteremtési Program, ROMED2, Tanoda, stb.). Közös akcióterv mégsem valósult meg, mert a polgármester szerint a KACS-tagok javaslatait már beépítették a Komplex Otthonteremtési Programba. A ROMED2 egyik fő eredménye, hogy létrejött egy (kb. 20-30 fős) önkéntes csoport, amely korábban nem létezett a városi kapcsolattartó szerint.

A KACS-tagok nagy része vagy korábban dolgozott vagy most is dolgozik a helyi közösségi központban a városi közmunka révén. Mivel nincsenek munkalehetőségek, ezek az emberek a várostól függenek, márpedig a hatalmon lévőkkel kapcsolatosan bármit megkérdőjelezni teljesen lehetetlen annak, aki szociálisan, gazdaságilag és politikailag éppen tőlük függ. Független és hatékony mediáció ilyen körülmények között nem lehetséges.

Eredmények és hatások a közösségekben

„A ROMED2-nek máris látható eredményei az egyénekre gyakorolt hatások, a romák új formális (civil szervezet) és informális (KACS) képviselői szervezetei. Ezek azonban nem kizárólag a ROMED2 programhoz köthetők, más programok és erőfeszítések is hozzájárultak ehhez” mondja egy KACS-tag, aki egyben a civil szervezet tagja is.

- A mediátor és a KACS egyetért abban, hogy a ROMED és más programok megváltoztatták a romák jogairól és állampolgárságukról való gondolkodásmódját. A közösségi tagoknak már vannak informális és hivatalos gyakorlataik saját érdekeik képviselője érdekében. Korábban nem ez volt a helyzet, de mára a romák felismerték az egyéni és az állampolgári erejüket, így nagyobb magabiztossággal tárgyalnak állami hivatalnokokkal vagy intézmények képviselőivel.
- A romák felismerték azt a hatalmat, amit állampolgárságuk és a vele járó jogok jelentenek. Mind a képzés és a gyakorlati mediáció segített, majd igényt támasztott a további fejlődésre annak révén, hogy megmutatta, hogyan működik az állami adminisztráció, hogy működnek a kormányzati intézmények, illetve hogy hogyan kell eredményesen tárgyalni. Ennek egyik jó példája a hulladékgyűjtéssel kapcsolatos eset volt: a szolgáltató havidíjat szedett a háztartásoktól, de megfelelő szemétyűjtő edények hiányában nem vitte el a szemetet. A KACS a National Democratic Institution szervezetéhez fordult egy kisebb támogatásért, hogy az akciót anyagilag fedezzék. A város ezután biztosított 60 db szemeteskukát, a csoport tagjai pedig kapcsolatba léptek a szolgáltatóval, hogy megfelelően szervezze meg a szemet elszállítását. A szolgáltató végül abba is beleegyezett, hogy törölje a háztartásokra korábban jogtalanul kivetett díjat.
- A program egyik fő eredménye az is, hogy felhívta a figyelmet a romungró település helyzetére. A város és más civil programok korábban a kisebb oláh cigány településrész segítségét célozták meg, noha üzleteik révén annak jobb a gazdasági helyzete. A romungró közösség sokkal inkább peremhelyzetben van a rossz lakásviszonyoknak és a gazdasági helyzetének köszönhetően. Szerencsére ez a közösség is sok változáson ment keresztül 2011

óta, mert jó példákat követett, önszerveződővé vált és beregisztrált egy civil szervezetet. Azt a folyamatot, hogy a romungró közösség hatalommal bíró közösséggé vált, a ROMED2 nemzeti csapata támogatta, ami más programok támogatását vonzotta be.

- Első alkalommal a KACS szervezte meg a Nemzetközi Roma Nap megünneplését a roma önkormányzat és a Roma Nők Egyesülete közreműködésével, ahol mindkét roma közösség képviselte magát.
- Nagyecsed városa úgy tekint a KACS-ra és a roma civil szervezetekre egyaránt mint programok megvalósítására és szolgáltatások nyújtására alkalmas potenciális partnerekre. Ez elősegíti egymás érdekeinek kölcsönös megértését és jelen pillanatban hídként funkcionál a további fejlődés érdekében.

Hogyan tovább előre?

- A roma közösségek érdekeinek érvényesítése fontos (ahogy azt a KACS-tagok is felismerték), mert nagyszerű lehetőséget nyújt arra, hogy a város vagy egyéb befektetők a romák számára kedvező programokat fejlesszenek ki.
- *A KACS és a helyi civil szervezetek olyan fontos közösségi struktúrák, amelyek építik a közösséget és a kölcsönös megértést.* A KACS felállítása jó alap új helyi kezdeményezéséhez, ha mindkét roma közösséget képviseli és bevonja a szélesebb közösséget is.
- ***A közösségi érdekek hatékony érvényesítése sokkal nehezebb, ha a tagok és a mediátor gazdaságilag függnék a várostól.*** Nagyecsedben a KACS-tagokat a város közmunka keretében alkalmazta – egy ilyen függőségi viszonyban, ahol a város maga a munkaadó, meglehetősen nehéz biztosítani a tárgyilagos mediációt és az egyenrangú kommunikációt a KACS és a város között.
- ***Az adott helységben elkezdődött folyamatot sokkal következetesebben kell véghezvinni és támogatni: ha hosszabb időre megszakad a program és nem elég világos annak jövőjéről szóló kommunikáció, az csökkenti az amúgy is törékeny bizalmat.*** A KACS-tagok beszámoltak róla, hogy az ismételt tárgyalások során csalódottak voltak, mert pénzügyi támogatás hiányában nem tudták a gyakorlatba átültetni az elképzeléseiket. Ez hatással volt a motivációjukra és aktív hozzájárulásuk mértékére is. Emellett a KACS-tagok azt állították, hogy a ROMED programban való részvétel anyagi problémákat is okozott számukra. Amikor a program aktívan működött, havonta voltak megbeszélések és a ROMED csapat gyakori képzéseket is tartott. A város mint a KACS-ban résztvevők munkáltatója azonban nem volt mindig rugalmas azzal kapcsolatban, hogy elengedje a tagokat azokra a találkozókra és képzésekre, amelyeket munkanapokon tartottak. A munkáltató arra kérte a tagokat, hogy vegyenek ki szabadságot ezekre az alkalmakra. Amikor éves szabadságkeretükből kifogytak, fizetés nélküli szabadnapot kellett kérniük és a program ezért nem kompenzálta őket, hiszen önkéntes alapon működő, fizetés nélküli munkáról volt szó.

Ahhoz, hogy a településeken fejlődés legyen elérhető, fontos a szélesebb közösség képviselete és a különböző roma közösségszegmensekből érkező civil szervezetek erőfeszítéseinek összehangolása. Adott civil szervezet regisztrálása jó esély lehet arra, hogy formálissá tegye a romungró közösség és a város kapcsolatát, de biztosítania kell azt is, hogy a szélesebb közösség érdekeit vegye figyelembe. A város többi roma szervezetére mint az oláh cigányok képviseletére tekintenek. *A Nemzetközi Roma Nap közös megünneplése egy hasznos új gyakorlat lehet annak érdekében, hogy a különböző roma csoportok és szervezeteik, valamint a város sikeresen tudjanak együttműködni.*